

Učni načrt

Predmet

ORKESTER

1. Opredelitev predmeta
2. Splošni cilji predmeta
3. Operativni cilji predmeta – dejavnosti
4. Operativni cilji predmeta – vsebine in zasedbe
5. Standardi znanja
6. Didaktična priporočila
7. Izvedbeni standardi in normativi

1. OPREDELITEV PREDMETA

Orkester nam pomeni večjo skupino inštrumentalistov z večkratno zasedbo posameznih glasov. Taka zasedba terja podreditev posameznikov prevzemanju enake tehnike (npr. godalni potegi), da bi dosegli skupinsko enovitost, ki jo bistveno oblikuje dirigent.

Orkester ima specifično zasedbo, standarden sedežni red oziroma razpored inštrumentalistov, uglasen pa je na komorni ton a1 (440 Hz ali 442 Hz). Razpored inštrumentalistov je pri orffovem orkestru podrejen potrebam posamezne skladbe.

Glede na zasedbo in funkcijo razlikujemo npr. godalne, pihalne, komorne, simfonične, salonske, tamburaške, plesne, jazzovske, kitarske, orffove in tudi harmonikarske orkestre.

Orkestrska igra je pomembno dopolnilo in tudi nadgradnja učenja solističnega orkestrskega inštrumenta ter ima izrazito povezovalno vlogo med njimi. Prav zaradi te naloge in pomena je orkester – godalni ali pihalni – tudi z zakonom določena obvezna in stalna oblika skupinskega muziciranja v javnih glasbenih šolah. Orffov orkester omogoča orkestrsko igro tudi tistim učencem, ki se zaradi narave glasbil (npr. pianisti) ne morejo vključevati v druge orkestre.

Orkestrska igra se izvaja v skladu s predmetniki za pouk inštrumentov, in sicer obvezno na višji stopnji ter v zadnjih razredih nižje stopnje glasbene šole. Izjema je orffov orkester, saj je zaželeno, da se učenci vključujejo vanj med celotnim glasbenim izobraževanjem. Učenec je praviloma vključen v en šolski orkester, zelo nadarjeni učenci pa lahko igrajo tudi v npr. dveh šolskih orkestrih.

V šolske orkestre se, predvsem na nizka godala in trobila, lahko vključujejo tudi učenci, ki so že končali glasbeno šolo.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

UČENCI:

- Se sistematično navajajo in prilagajajo načinom dela v večji skupini – orkestru,
- spoznavajo orkestrsko literaturo, dostopno njihovemu tehničnemu znanju in poustvarjalnim sposobnostim,
- oblikujejo in se navajajo na zvočnost inštrumenta v odnosu do celotnega orkestra,
- razvijajo in poglobljajo občutek do sozvočja,
- razvijajo čut in smisel za vzajemno delo, delovno disciplino in odgovornost.

3. OPERATIVNI CILJI PREDMETA – DEJAVNOSTI

UČENCI:

- Igrajo v različnih šolskih orkestrih – godalnem, pihalnem, simfoničnem, harmonikarskem, salonskem, jazzovskem, kitarskem, orffovem ali tamburaškem – in si sistematično razvijajo glasbene dispozicije za igranje v teh zasedbah,
- se navajajo na skupinsko muziciranje in rešujejo specifične ritmične, agogične in intonančne probleme,
- razvijajo skupni pulz in ritmično prilagajanje,
- razvijajo odnos do različnih notnih zapisov in slogovnih opredelitev,
- ocenjujejo in vrednotijo skupne glasbene dosežke,
- se usposablajo za morebitno kasnejše vključevanje v ljubiteljske inštrumentalne skupine in orkestre.

4. OPERATIVNI CILJI PREDMETA – VSEBINE IN ZASEDBE

Poleg številne izvire umetne orkestrske literature, zlasti za godalni in simfonični orkester ter orffov orkester, deloma tudi za tamburaški orkester (folklorna glasba), obstaja tudi veliko priredb tovrstne literature za npr. pihalni in harmonikarski orkester. Zasedba orkestra se pa časovno spreminja glede na stil. Tako npr.:

- baročni orkester vključuje generalbasovske inštrumente in daje prednost godalnemu zvoku (zgornje melodične glasove igrajo violine, gamba oziroma gibčnejši čelo, oboe, flavte in tudi rogovi, generalbas pa izvajajo npr. čelo, fagot, lutnja, čembalo in orgle),
- klasicistični orkester karakterizira zvok štiriglasnega godalnega stavka in dvojne pihalne zasedbe in je kot tak sploh merilo za orkester,
- romantični orkester je močno razširil predvsem trobila, v orkestru dvajsetega stoletja pa so se razvila predvsem tolkala in ni več nobene osnovne zasedbe,
- pihalni orkester, ki se je standardiziral nekako sredi 19. stoletja, vključuje vse pihalne in trobilne inštrumente ter tolkala, tamburaški orkester pa združuje vsa tamburaška glasbila od bisernice do berde ter akordične bugarije,
- kitarski orkester združuje kitare, ki so razdeljene na štiri glasove, basovska linija pripada bas kitari. Barvo orkestra lahko dopolnjujejo godala, pihala in tolkala.

Zasedba orffovega orkestra je orffov inštrumentarij. Po potrebi tudi s kljunastimi flavtami in drugimi inštrumenti.

Dirigent izbere za orkester najprimernejši program, morebitne manjkajoče inštrumente pa nadomesti oziroma priredi za sorodni inštrument.

5. STANDARDI ZNANJA

Doseženi standardi znanja so vezani na operativne cilje in stopnje izobraževanja, ustrezno literaturo za različne orkestrske zasedbe. Izvedba skladb mora biti logična in doživeta, približevati se je treba izvornemu tempu. Uspešnost doseganja ciljev in znanja se še posebej kaže na koncertih in drugih javnih nastopih.

6. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učenci praktično uporabljajo znanja, ki so jih pridobili pri pouku inštrumenta, komorne igre in nauka o glasbi oziroma solfeggia. Pri orkestralnih vajah spoznavajo sestav orkestra, dirigentovo vlogo, vlogo koncertnega mojstra in vodij skupin. Spoznajo se z nalogami posameznih skupin in njihovimi specifičnimi problemi. Prav tako spoznavajo vlogo orkestra pri spremljavi solista. Z nastopanjem na koncertih in drugih predstavitev pridobivajo prakso javnega nastopanja, kar je pri nadaljnjem šolanju in vključevanju v ljubiteljsko ansambelsko muziciranje zelo pomembno.

Vsakoletne novince v orkestrih je treba seznaniti s temeljnimi pravili orkestrske igre, načinom sedenja in razporedom skupin inštrumentov. Posebej in nenehno jih je treba seznanjati z osnovnimi znaki dirigiranja, kot so pripravljalni gib, znaki za dinamiko, artikulacija, prekinitve tona – skupni začetek in nastavek tona. Zato so včasih potrebne posebne deljene vaje.

Pri večjih orkestrih lahko sodelujejo tudi posamezni učitelji, in sicer kot mentorji za skupine inštrumentov (godala, pihala-trobila in še zlasti tolkala). Pri godalcih je treba doseči, da prevzamejo enako tehniko lokovanja, ne le glede smeri gibanja, pač pa tudi glede mesta in načina uporabe loka, izenačenost potez, homogenost zvoka in drugih sestavin skupne igre. Pri pihalcih, trobilcih in tolkalcih se mora predvsem vztrajati pri isti intonaciji, natančnem fraziranju, artikulaciji, nastavku, skupnih vstopih in usklajevanju glede na preostali del orkestra. Posebne ločene vaje so potrebne le zaradi obvladovanja posameznih skladb in jih je smiselno menjavati s skupnimi vajami, kjer učenci spoznajo pomen in dosežke ločenih vaj.

Pri kitarskih orkestrih gre nameniti pozornost prstnim redom po posameznih glasovih.

Pri orffovem orkestru učenci usvajajo tehniko igranja orffovih inštrumentov ter spoznavajo njihove zvokovne zmožnosti ter vlogo posameznih inštrumentov pri skupinski igri. Pri orffovi igri se lahko vključijo tudi komponente orffove elementarne pedagoške ideje, kot so gib, ples, proza, poezija.

Posebno pozornost je treba posvetiti "a prima vista" igri, sicer pa upoštevati znano načelo "od lažjega k težjemu".

Delo orkestra mora biti načrtovano na daljši rok.

V glasbeni šoli mora redno in skozi vse šolsko leto delovati **godalni ali pihalni orkester**, lahko pa tudi:

- simfonični orkester z najmanj 20 godali (8 + 6 + 4 + 2) in drugimi inštrumenti po partituri,
- harmonikarski orkester z najmanj 12 člani,
- tamburaški orkester z najmanj 12 člani (od bisernice do berde in akordične bugarije),
- jazz orkester z najmanj 16 člani, sestavljen je iz treh sekcij: trobilne, pihalne in ritem sekcije.
- kitarski orkester z najmanj 12 člani (1., 2., 3. in 4. glas), vse do 30 in več članov,
- orffov orkester z najmanj 12 člani.

Izjemoma in le na večjih glasbenih šolah, ki imajo skupaj nad 60 godalcev oz. 100 pihalcev, trobilcev ter tolkalcev, lahko deluje tudi:

- drugi godalni orkester z najmanj 13 godalci in
- drugi pihalni orkester z najmanj 20 člani.

7. IZVEDBENI STANDARDI IN NORMATIVI

Materialni pogoji

Za pouk in vaje orkestrrov mora imeti šola ustrezno veliko učilnico, dvorano oziroma dovolj velik oder, notna stojala za orkester in dirigenta, stole, večji elektronski metronom, AV-komplet, notno in drugo strokovno literaturo ter notne mape.

Preverjanje in ocenjevanje

Znanje preverjamo pri pouku in na nastopih. Ocene oblikujemo v skladu s Pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v glasbenih šolah.